

Архим. Никодимос Скретас
Доцент при Аристотелевия Солунски Университет

ЕВХАРИСТИЙНОТО УЧЕНИЕ НА СВ. НИКОДИМ СВЕТОГОРЕЦ

Превод от гръцки: дякон д-р Петър П. Симеонов

1. Въведение.

Мъдрият учител на народа и светител на Православната Църква св. Никодим Светогорец бил главен водач и будител от средите на отците неоисихасти от 18^{-ти} век на Света Гора. Времето, в което живял на Атон би могло да се характеризира като метежно и размирно, разделно между чистия традиционен религиозен консерватизъм и един опасен и необуздан, безразсъден и унищожителен във фанатичната си подражаемост безбожен, просвещенски и модернистичен либерализъм от западен произход.

Непостоянството, претопяването и размиването на впечатленията от блестящите играчки и рационалистични нововъведения на Просвещението в 18^{-тото} столетие създали смутове, проблеми и опасности за енергично търсената в онази епоха самоличност на нацията в областта на духовността и културата. Успоредно с това умъртвяващо формализиране на църковния живот настъпило и един вид разклащане основите на истинското и неподправено предание, що се отнася до божествения култ изобщо и по-конкретно до евхаристийното участие на клира, монашеството и народа.

Появата на атонския светец и учител в този момент било истинско Божие благословение за народа и за Църквата. За просветлението на поробените му братя вярващи били крайно необходими изнурителния му живот и крехкото му здраве. Каквото правел и каквото напишел имало за цел именно ползата за християните. Проявил се като усърден редактор на редица агиографски и канонически текстове, предназначени не само за обикновените читатели, но и за филолозите, реалист в изказа, с пълно съзнание за нуждата от популярни, но същевременно с това и високо стойностни литургични текстове, леки за тълкуване и изразяващи една стабилна проекция на богословското учение.

Освен всичко друго, учителят св. Никодим изпъкнал и като мъдър изследовател на богослужебната и литургична литература. Той действал в подходящия момент богоозарено и боговдъхновено, за да почерпи от животворните извори на преданието, така че да изглади всяко отчуждаващо типизиране в евхаристийния характер на времето си и да осмисли литургичните преживявания на вярващите.

Като защитник на *коливадите*¹ чрез много свидетелства свети Никодим показал апостолското, отеческо и монашеско предание за честото и неосъдително причастяване, реагирал внимателно на постепенно надделялата практика за обръщане внимание повече на подготовката, а не на участието в Божествената трапеза. Той енергично оспорил и оборил множеството антиевхаристийни мнения във времето си и наблегнал именно върху важността на тайнството за усъвършенстването и освещаването на вярващите членове на Църквата.

Изследваното тук евхаристийно учение обогатява от една страна общия сбор на съчиненията за св. Никодим, изследователски и мемориални, а от друга – систематичните и методически изследвания, които се базират на: 1) добре познатото съчинение „За честото причастяване” (*Περὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως*); 2) една от главите на „Изповед на вярата” (*Ομολογία πίστεως*); 3) обширната информация в тълкуванията на „Пидалиона” (*Πηδάλιον*)²; 4) първите четири глави на Втора част от съчинението „Невидима бран” (*Αόρατος Πόλεμος*).

В общия сбор на евхаристологията на *коливадите* учението на св. Никодим заема важно и основополагащо място. Именно с него най-общо ще се занимаем тук.

2. Богословие на тайнството света Евхаристия.

Храмът на християните и общото им и единодушно събрание са Господното място и евхаристийния начин за тяхното участие в тайната вечеря на безсмъртието. Именно причастяването е тайната на единението с Богочовека при съставянето на едно свято евхаристийно тяло с Христос.

Предложеният хляб на Евхаристията непременно трябва да бъде квасен, според православното литургично предание и по образа на живота, одушевено, здраво,

¹ *Коливади*: от гр. дума „κόλλιβον” (варено жито за помен); Става дума за богословско течение на Света Гора /18^{-ти} - 19^{-ти} в./, целящо завръщане към истинските корени на православното християнство и литургичната традиция на Църквата, както и за възраждане на отеческото предание. Повод за него станал именно опитът за промяна на деня, отреден за поменаване на покойниците (т.е. събота): *бел. прев.*

² *Слав.* „Кормчая книга”, превод от гр. *Πηδάλιον*. Става дума за сборник с правилата на светите апостоли, вселенските и поместни събори и на светите отци, които св. Никодим в 18^{-ти} в редактирал и издал заедно с тълкуванията им: *бел. прев.*

цяло и чисто тяло на доброволно пожертвалия се и възкръснал Христос. Хлябът никога не трябва да бъде безквасен защото така кореспондира с древните еретически аполинаристични отстъпления от православния догмат, но също така и с по-новите произволни отклонения, изменения, новаторства и фалшификации на латините и арменците. По подобен начин стои и въпросът с употребата на чисто вино в светата Евхаристия от арменците, които въпреки преданието и под претекст на страх от несторианската ерес, съвсем изпаднали в монофизитската заблуда. Подобни проблеми създава също така предлаганият от латините кръгъл безквасен хляб (*хостия*), докато употребяваният в православната литургия агнец е четириъгълен, изваден от кръгла просфора квасен хляб, която символизира пречистата Богородична девическа утроба.

Литургичният символизъм изразява по най-реалистичен начин православното богословие. Кръглата форма е символ на безкрайната, неопишуема и съвършено безучастна по природа Божия същност (става дума за известната безизходица на западното схоластическо богословие по отношение неразличаването на същност и неръкотворни енергии у Бога). Обратно, четириъгълният агнец показва възплъщението от Богородица на Сина Божий и Словото за спасението на света и на човека. Така, чрез неръкотворната благодат на Евхаристията, Христос става участник на човешката природа, за да я издигне в обожение и прослава. Разтърсващ е начинът, по който вярата и култът неразривно се обясняват и допълват. Разстройването на тази връзка много пъти води до отклонения, крайности и заблуди.

В кръга на споровете относно богословието на най-великото тайнство: светата Евхаристията, се нарежда и въпросът за употребата на термините „претворяване” (гр. *μεταβολή*) и „пресъществяване” (гр. *μετουσίωσις*, в смисъл на видоизменение:), когато става дума за „превръщането” на хляба и виното в тяло и кръв Христови. Първият термин (*претворяване*), както и другите, които често срещаме в литургичните книги, като „благословия” (*ευλογία*), „освещаване” (*αγιασμός*), „превръщане” (*ανάδειξις*), „произнасяне” (*απόφανσις*), „усъвършенстване” (*τελείωσις*) „явление” (*ενδημία*), „съчетаване” (*σύζευξις*) „смешение” (*έμμιξις*), „сътворение” (*ποίησις*), „изменение” (*μεταποίησης*), „преобразуване” (*μετασκευή*) и „преустройство” (*μεταρρύθμισις*), са напълно православни. Вторият термин (*пресъществяване*) обаче, произлизащ от западната схоластика, съдържа отхвърлени елементи от аристотелевите твърдения за различаване на „свойства” (*συμβεβηκότα*) и „същност” (*ουσία*), в опита на западните богослови за едно цензурирано разглеждане на тайството.

Според тази теория на „пресъществяването” (лат. *transsubstantiatio*), която отстоява аквинската латинска евхаристология и се основава на аристотеловата философия, предметите се състоят от материя (= *свойства*, гр. *συμβεβηκότα*) и вид (= *същност*, гр. *ουσία*). Същността е недостъпна чрез сетивното възприятие, за разлика от свойствата, които търпят чувствен допир (различаване на форма, цвят, количество, тъкан, вкус, миризма и т.н.). Съгласно схоластическия възглед „се изменя” вида, т.е. невидимата „същност”, докато материята, т.е. явните външни характеристики, „свойствата”, остават непроменени.

Терминът „пресъществяване” (*μετουσίωσις*) след падането на Константинопол и поради употребата му от вселенския патриарх Геннадий II Схоларий, намерил прием

от много църковни писатели и събори. Между тях били и отците *коливади* и самият св. Никодим Светогорец. Те обаче използвали термините „претворяване“ (*μεταβολή*) и „пресъществуване“ (*μετουσίωση*) като тъждествени и винаги в духа на православното съдържание на действителното и пълно „претворяване“ на евхаристийните дарове в същото тяло и кръв Христови, отхвърляйки понятията за „материя“ (*ύλη*), „вид“ (*είδος*), „същност“ (*ουσία*) и „свойства“ (*συμβεβηκότα*) и представяйки като единствено истинска основа за тайнството света Евхаристията благодатната и непоклатима вяра в извършването му чрез действието на Пресветия Дух.

Непоколебимата вяра, че принесените дарове, в които участват вярващите, са самите тяло и кръв Господни, дава отличната възможност на евхаристологията на православното предание да противостои и на протестантските отклонения, които определят предложените хляб и вино като високи символи на Господните обещания или някакви мимолетни обреди на древната Църква. Защото превръщането на осветените дарове е онтологично и екзистенциално съединение на Бога и човека чрез благодатта, никога обаче някакво мисловно, въображаемо, образно или мистериозно съзерцаване на Христос чрез умствените възможности, както схоластическите или агностически философствания с времето са догматизирали в римокатолическия и протестантски европейски свят.

Моментът на претворяване на предложените дарове няма никаква връзка с моментите на произнасяне на някакви магически въздействащи слова (*formula*), както неудачно твърдят римокатолиците. Това ги е довело до там да смятат за осветяващи Господните думи при основаването на тайнството света Евхаристията по време на тайната вечеря. Чрез много доказателства обаче тази абсурдна литургична позиция на латините била оборена от св. Марк Ефески (14^{-ти} в.), който изтъкнал, че думите на Христос „Вземете, яжте...” и „Пийте от нея всички...” се произнасят в състава на молитвата на приношението „догматически”, а не „осветяващо”. Същото римокатолическо отклонение е ревизирано отново от великия богослов литургист Симеон Солунски (15^{-ти} в.), а също така и от исихаста Никола Кавасила (14^{-ти} в.), чието стабилно предание вярно следва в евхаристийното си учение и самият св. Никодим Светогорец. Светото причастие се осветява чрез цялото благословение на предложението, „чрез възпоменанието, чрез словата, чрез молитвите, чрез възгласите, чрез подпечатванията, чрез свещеническите ръце, чрез сливането на Светия Дух, чрез действието на цялата Света Троица”.

Преминавайки към някои други евхаристийни въпроси, отбелязваме подправения текст на творбата „За пречистото тяло, което вкусваме” (*Περί του αχράντου σώματος ου μεταλαμβάνομεν*), приписвано на св. Йоан Дамаскин (7^{-ми} - 8^{-ми} в.), в която се промъкнали някои по начало привидно логични обяснения за тайнството на светата Евхаристия, но същевременно с това и хлъзгави и опасни от гледна точка на православното богословие позиции за тленността или нетленността на евхаристийните дарове. Съгласно това учение, осъдено с времето като неправилно, Господното тяло преди приемането му от вярващите „търпи всякаква развала” (*πάντα της φθοράς υπομένει*), докато след причастяването с него то става „нетленно” (*άφθαρτον*) и „неразложимо” (*αδιάφθορον*).

Този текст на св. Йоан Дамаскин, определян от някои като автентичен, мотивирал учителя Неофит Кавсокаливит (18^{-ти} в.) да го постави като основа за едно ново

разискване на евхаристийния въпрос. Заблуден, разбира се неволно, той го разширил с привидна точност на аргументите в един вид осъдително учение, изпращайки съответно свой труд, адресиран като послание, до Никифор Теотóкис. С тази новопоявила се заблуда, по съвета както изглежда на свети Никодим, се заел най-остро да се бори учителят Атанасий Париос в своето малко научно изследване, също под формата на послание, забележително от гледна точка на евхаристийното богословие.

Освен това систематическо опровержение на Париос, самият свети Никодим Светогорец също се постарал за разобличаването на това учение, тъй като в него били обвинени цялата група на отците исихасти, разбира се несправедливо, както и в другите литургични спорове, за тяхната съмнителна евхаристология.

Според учението на св. Никодим, Христос, след славното си възкресение, постоянно се вкува от вярващите чрез светото причастие. Приеманото тяло Господне, а съответно и кръв, не е нито подлежащо на изменение и развала, нито е безжизнено и бездушно, но е същото живо, одушевено, възкръснало и нетленно Негово тяло.

Развивайки систематично своите евхаристийни позиции, св. Никодим изразил непоколебимата си вяра, че след освещаването на даровете върху светия престол, тялото и кръвта Господни *„първо са действителни и второ са духовни“*, т.е. всичко извършено по време на тайнството само по себе си е истинско и действително. Същите обаче действителни тяло и кръв Христови са и духовни защото превъзхождат естественото, видимото и осезаемото, като каквито ги схваща и изживява човекът.

Тези привидно схоластични позиции не целят никакъв словесен анализ на тайнството защото тогава биха завършили в неправославната теория за пресъществуването (*transsubstantio*), за която вече споменахме. Целта на „учителя Светогорец е да изтъкне изключителността на Евхаристията в сравнение с другите жертви като една духовна, разумна и безкръвна жертва и разбира се да отбележи, че приемането на тайнствата не изисква никакво мисловно и сетивно сближение, но надсетивния емпиричен път на вярата“.

От направените изводи се откроява значимото място на св. Никодим и срещу останалите клевети на инакомислещите, че „не е цялото тяло Господне в осветения хляб, нито цялата кръв на всички места в осветеното вино“. Според учителя исихаст във всяка най-малка частица и във всяка най-малка капчица на причастията се намира съвършеното и цяло нетленно тяло и кръв Господни. То *„се раздробява неразделно във всички места на хляба и виното и се разделя неделимо“* като безстрастно и безсмъртно.

3. Предпоставки за участие в светата Евхаристия.

Като необходими предпоставки за участие в евхаристийните дарове исторически са считани: 1) качеството на кръстения като член на Църквата, 2) непоколебимата вяра, че причастията представлява самите тяло и кръв Господни, 3) преподаването на причастията на живи хора и 4) извършването на тайнството от едната свята, съборна и апостолска Църква.

От целия сбор на Никодимовите съчинения тук ще кодифицираме накратко елементите на евхаристийното му учение, отнасящи се към общите и особени предпоставки за участието на вярващите в причастяването:

1) Поставянето на ударение върху висотата на светото тайнство и необходимостта му за осветяването на участващите в него, което съответно се допълва от изискването за подходяща психо-соматична подготовка. Защото е истинска дързост безчувственото, неблагочестиво и без страх Божий, вяра и любов пристъпване към светите Дарове.

2) Помиряването с Бога, а следователно и с ближните е добра основа за подготовката.

3) Будното изповедно състояние на душата на смирения човек и постоянното божествено причастяване съставляват извора на даровете на неговото лечително очистване, просветително издигане и окончателно прославяне. Истинската изповед обаче не е някакъв механичен акт, отработен навик, съобщаване на сведения или някаква удобна правна възможност.

4) Искреното осъзнаване на греховността и недостойнството, както и самосъзнателното включване на Божията благодат и доброта, отстранява дързостта пред светото причастие и дава на пристъпващия към него смелостта да направи живота си свят Божи престол и място за благочестивото пребиваване на самия Господ. Именно аскетичният път на борба и отхвърляне на духовната ленност създават истинското евхаристийно състояние.

5) Благодатта на общението се дава на човека по размера на изпитанието и чистотата на съвестта му, както специално отбелязва свети Никодим.

6) Друг въпрос, касаещ предевхаристийната подготовка, с който обстойно се занимава свети Никодим Светогорец е и този за телесната чистота и въздържанието. Към него спадат и всички въпроси за оскверняването на мъжа или на жената и за плътското сношение на съпружките като пречка за достойно приемане на светото причастие.

А) Като оскверняване за мъжа се счита нощното неволно съновидение.

Понеже трудността при различаването на причините за оскверняването много пъти е непреодолима, като най-сигурно и благоразумно свети Никодим предлага целодневното въздържане от причастие на мирянина, свещеника или монаха. Все пак острото перо на добротолюбивия светогорски учител на Православната Църква прави един задълбочен анализ върху този въпрос като „изследва подробно причините, предотвратява всякакви еретически възгледи относно оскверняването; разпознава физиологичното действие на човешкия организъм; различава неволното от умишлено предизвиканото оскверняване; разглежда оскверняването от съблазнителния спомен на невъздържания човек, чревоугодника и пианицата; и накрая представя съвестта като върховен критерий за решението на вярващия да приеме или да се въздържи от свето причастие”, когато тази съвест разбира се е освободена от греха и е очистена.

Б) Предходните разяснения и най-внимателни тълкувания са добра основа за изследване и разбиране смисъла на оскверняването на жената в месечния ѝ цикъл до изключването ѝ от причастията в периода когато това се случва. Според свети Никодим Светогорец „по принцип не греховността на естествения женски цикъл издава съзнателното и психологическо изживяване на соматичния факт от станало

осквернение, при мъжа еднократно, докато при жената в повече по брой дни. Това психическо и духовно изживяване за недостойнство пред пречистия Господ и от мъжа и от жената, накрая довежда критерия на съвестта да възпрепятства пристъпването към пречистите тайни, както съветват и каноните, които разглеждат този въпрос”.

В) По подобен начин стои и въпросът за въздържанието и телесната чистота на съпрузите. С изключителна пастирска мъдрост св. Никодим Светогорец разширява тълкуванието на трети канон на Дионисий Александрийски, който относно предеххаристийното въздържание предписва следното: „Ония, които са встъпили в брак трябва да са съдници сами на себе си”. Съвестта и самостоятелността на съпрузите се поставят на преден план и във всяко едно каноническо определение.

Съпрузите, разбира се, са приканени да се въздържат през периодите и дните на покаяние, изпитване на съвестта, поста и усилената молитва, а също така в събота и неделя „понеже в тия дни се принася духовна жертва на Господа”, както гласи 13^{-ти} канон на св. Тимотей Александрийски. Тоест, те се въздържат в събота, за да участват в неделното приношение; и в неделя, почитайки благодатта на светото причастие, което току що са се удостоили да приемат.

Очевидно е в изворите, че минималното евхаристийно въздържание от плътско сношение на съпрузите се отнася до деня преди причастяването, както и в деня когато те се причастяват, винаги обаче „в съгласие”, за да не стане никога своеволното въздържание на единия повод за греховно падение на другия.

От гледна точка нравите на съвременния свят, тези позиции на отците на Църквата и на самия свети Никодим може би се струват строги и дори прекалени в изискванията към вярващите. „Видно е обаче, че целта му не е изтезаване” на християните, но именно „подчертаване висотата на великото тайнство на Евхаристията, а също така и изтъкване на постоянно необходимата психосоматична чистота като предпоставка за достойното ѝ приемане”.

Съжителството на семейните представлява усилие на любовта и аскетическа борба. То не може никога да стане някакво комфортно убежище на страстта или узаконен акт на безчестието. Бракът в Христа е работилница на любовта, невинността, създаването на живот и спасението. Той е поприще за аскеза и усъвършенстване. Временно изпитание в този период е съгласуваното и доброволно въздържание на съпрузите, за да участват благочестиво в пречистите Христови тайнства.

7) Накрая, особена предпоставка за вярващите е и т.нар. „евхаристиен” пост, т.е. необходимия пост непосредствено преди пристъпването към светото причастие. Каноните по начало не определят конкретна евхаристийна подготовка нито препоръчват определен пост преди причастяването. Предписанието им е „светата Евхаристия да се принася от постещи и да се преподава на постещи”.

Според изследователя на изворите на каноничното предание проф. Теодорос Янгос „в Православната Църква не съществуват конкретни свещени канони, които да уреждат продължителността и качеството на поста преди светото причастие”.

Предеххаристийното определяне на дните, времевата продължителност или качество на поста и останалите въздържания не се посочват от официалните литургични и канонически текстове на Православната Църква. През 18^{-ти} в. е регистриран и се предписва за първи път официално, доколкото знаем от Никифор Теотокис, тридневен предеххаристиен пост.

Свети Никодим, издигайки стойността на подготовката и отвъд тридневното въздържание (тримиренето), приема предеххаристийния пост като благочестив обичай на постоянно полезно въздържание за силните и подготвените, никога обаче като формално спазване на някакво определено и принудително задължение. Той изисква „пост според силите” и не споменава за броене и отбелязване на дните. Евхаристийният пост е усилие на свободата, а не някакво наложено задължение. Основана се на необходимото благочестие на участника да пристъпи към тайнството на светата Евхаристия, а не на формално спазване на някакви времеви схеми. Изисква качество, без принудително да определя количество.

Опитът за оправдаване на тримиренето създава литургични и канонически противоречия, а също така и погрешни тълкувания на позициите на св. Никодим Светогорец и на другите църковни отци и действия за съжаление антиевхаристийно. В края на краищата става ясно, че мъдрото слово на св. Никодим за пост „по силите” уравнива нещата в рамките на църковното предание. Центърът, както при честотата на причастяването, така и при полагането на благочестиви усилия в предеххаристийната подготовка, е същият този осъзнат и положил необходимите усилия вярващ човек, а не произволно налагания задължителен брой постни дни. За по-рядко пристъпващите към светото причастие духовният отец трябва да определи според случая повече или по-малко дни, които са необходими за предеххаристиен пост. Важната цел е никога да не се лишава вярващия човек от светите Божествени дарове. За да се постигне това обаче е необходимо той да се причастява достойно, но и често.

4. Честота на участие в причастяването.

Сериозността и смисъла за живота на вярващите на темата, която се отнася до честотата на участието им в светата Божествената Евхаристия има своето историческо и непрекъснато развитие.

Съгласно изворите и отделните изследвания, целта на извършването на светата Литургия и освещаването на честните Дарове е не някакъв формален анализ на обредното задължение или някакъв завършек на умъртвяващия култа навик, но преди всичко участие на вярващите.

Въпреки древното явление на „въздържание” (*αποχή*) или „странене” (*αποστροφή*) от светото Причастие, с което ефикасно се борят светите канони, своеволното и дръзко диференциация, когато „три или четири пъти годишно” като висш предел на участие, се представя вече нетрадиционно като един канонически навик за живота на монасите и на църковното тяло. Този процес взема връх в периода на турското господство и по-специално през годините от живота, дейността и богатото книжовно дело на св. Никодим Светогорец и на сподвижниците му неоисихасти.

Отчуждаването от евхаристийния характер на Църквата е очевидно и опасно.

Мъдрият учител Светогорец не прибавил нищо чуждо към традиционното учение и вяра на Църквата. Той пламенно изтъкнал, богословски издържано и със съответните литургически аргументи, опасността от обичая за рядкото пристъпване към светото причастие и оборил привидно благочестивите настроения на своето време, издигайки, без невъздържаност и фанатизъм, истинността и автентичността

на литургичното предание и на неподправения евхаристиен характер на Православието.

Според богоозарената му евхаристология, в начина на изразяване на култа на православните всичко предразполага и поощрява към често причастяване. 1) Светата Литургия, наречена нагледно „общение” (*Koinonía*) и „събрание” (*Σύναξη*), сама по себе си подсказва като своя цел именно постоянството в освещаването на тайнствата. 2) Преждеосвещените дарове на постната и скръбна света Велика Четиридесетница изобразяват непреодолимия копнеж за свързване с Христос и неутолимия духовен глад и жажда за единение с Него като израз на любов в тайнството на общението. 3) Древната практика на Църквата да завършва троякото тайнство на посвещаването чрез причащаване на новопросветените, както и свързването на брака с извършването на безкръвната жертва и причастяване на новобрачните, показват грижата Й да подпечата всички тайнства именно с извършването на светата Евхаристия. 4) Хлябът и виното, т.е. осезаемите форми на Евхаристията, са най-насъщните и прости компоненти на ежедневното човешко хранене. Следователно, изборът им от Христос като „образи” на тялото и кръвта Му, имало за цел да представи, съответно, участието в тайнството като най-необходимата ежедневна спасителна духовна храна. 5) Очевидно е, че Господнята молитва („*Отче наш...*”), поставена в текста на Светата Литургия, малко преди преподаването на даровете, представлява израз на молитвената молба на евхаристийната подготовка за вярващите, в която от една страна се проси, според заповедта на преподавания Господ, животворното приемане на светото Причастие, а от друга – се изисква ежедневното участие в него.

„Насъщният хляб” на Господнята молитва се отнася и към ежедневната и постоянна духовна храна на двусъставния по същността си човек, чрез участието в животворящите тяло и кръв Христови.

Забавянето на вярващите в това да участват евхаристийно в светите дарове причинява, според свети Никодим, душевна вреда и духовно унищожение.

Тъй като Христос е живот вечен и понеже причастието е същият този Христос, Евхаристията не може да бъде нищо друго освен благодатно участие в живота, който е смят Христос. Това обаче се случва единствено когато приемането му е непрестанно и изливането на боготворящите дарове на общуването с Него е постоянно в цялостното съществуване на човека.

С честото причастяване копнежа за единение с Христос получава своята цялост по един мистичен и неизразим начин. Христос, принасян и приеман от човека, променя цялото негово съществуване. Обичащ и обичан се съчетават духовно в свръхестественото любовно единство на обожението и благодатното прославяне на човека. Господ е целия в творението и творението е цяло в животворящия Господ, пълно, благодатно, блажено, изцелено от Него, саможертвено готово да понесе скърбите, печалите и мъките на този променлив свят.

Христовата кръв, в новия живот и духовния култ на Църквата, подхранва и очисти вярващите. Същият Христос дарява приятелите и учениците си с тялото и кръвта си „в духовното и безсмъртно пиршество на божествените тайни”, в светлината и радостта на пасхалното и възкресно евхаристийно участие на освещаването. Защото „истинската Пасха на християните е Христос, приеман чрез светите Тайни”. Всяка света Литургия е неизменно съвсем същата онази вечеря на

предаването на светите тайни, тайнствена и душеподхранваща трапеза на божественото насищане на психосоматично съществуващите глад и жажда на вярващите.

Както е неприемливо да не се събират вярващите в едно евхаристийно тяло поне всяка неделя, така е и чужд на преданието на Православната Църква обичаят насъщният (т.е. ежедневен) хляб на светите Тайни да става годишен (т.е. да се приема само веднъж годишно).

Самоволното въздържание от свето Причастие е опасна демонска клопка защото лишава човека от лекарството, което действа като противотровата срещу смъртта и е лечебно за съществуването му, от възраждането, което получава чрез светото кръщение, до часа на напускането му на този свят. Светото причастие е безплатен дар на истинското оживотворяване, прощение на греховете, радостно и възобновяващо наслаждение от обожествяващия пасхален опит, непрестанна промяна на живота и съвършено издигане в „чудодейното и пълно изменение” на освещаването.

5. Антиевхаристийни настроения на противниците на отците неосихасти.

Свети Никодим Светогорец, предводителят на отците неосихасти, не оспорва открито, но все пак се противопоставя на лъжливото предание. Той не говори никога по въпроси от областта на култа и живота на Църквата без необходимите доказателства. Аргументира се учтиво и с диалектическа сръчност, но понякога и с изповедническа острота за предотвратяване на погрешните тълкувания.

В третата част на творбата си „*За честото причастяване*” (*Περί της συνεχούς μεταλήψεως*), свети Никодим отговаря конкретно на тринадесет обвинения, повдигнати срещу честото причастяване. Всички противни на това учение позиции могат да се обобщят и групират в четири категории: като резултат 1) от погрешни тълкувания и незнание; 2) от боязливо съзнание и лицемерно благочестие; 3) от ленност и безразличие; 4) от изопачавания на клирикализма.

Следващият начин за защита на евхаристийното предание от страна на свети Никодим пък бил окачествен като словесна схизма и дори ерес. Аргументът обаче на противниците на честото причастяване се връща обратно защотобичащите спора и заплашващите единството на Църквата са не противопоставящите се на неподправения ѝ евхаристиен характер, а онези, които въпреки Писанието, църковните отци и каноните, се отвръщат под различни предтексти от животворната духовна храна на Светото Причастие.

Дори и днес в събранията на вярващите негативното обръщане на ролите е очевидно. Вместо болшинството неприемащи светото причастие поради някаква пречка или безразличие да се срамуват и смирено да търсят снизходителност от страна на братята в събранието за своето неучастие в евхаристийните дарове, напълно нелогично се принуждават да изпитват трудности именно положилите усилие в подготовката и със страх Божий причастяващи се вярващи под понякога упрекващите и нетърпеливи погледи на неучастващите в евхаристийните дарове и дочакващи, поради продължителността на причащението, окончателното приключване на Светата Литургия.

Към светото Причастие, според мъдрия учител свети Никодим, не пристъпват само светиите, съвършените и безстрастните, но също така и полагащите усилие за освещаването си. Пречистите тайни не са някаква светска награда за святост и съвършенство, а сила на божественото изкачване в истинския живот към Бога.

Поставянето на пиедестал на въздържанието от често причастяване се намира също в проекцията на едно лицемерно откъм висотата на тайнството и в края на краищата лъжливо благочестие.

Ленивите и също така безразлични доводи на мнозина, че е достатъчно три пъти годишно причастяване, намират в лицето на свети Никодим и на отците неоисихасти крайни противници.

Дори и да се приеме, че честото причастяване не съставлява догмат на вярата, никой не може да пренебреже факта, че постоянното пристъпване към евхаристийно общение е Господня заповед.

Повече от очевидно е също така, че в никакъв случай не би било възможно евхаристийният копнеж за често причастяване да се определя като провокация на малцинството към мнозинството или че честото пристъпване към тайнствата бил някакъв милостив дар и правило от времето и на древните християни.

Много слова били изречени от противниците на отците неоисихасти, че те са своеволни, свадливи и непослушни към братята, към пастирите и към Църквата. Същите ни най-малко не приемали тези обвинения. Дори и да са били строги и твърди в защитата на преданието, никога обаче не се били нито братоомразни, нито непочтителни към пастирите и учителите на времето си.

От анализа на отговорите, които поставил в новата отеческа книжнина свети Никодим Светогорец, предотвратявайки отправяните към отците неоисихасти различни неоснователни обвинения или разнообразни и съмнителни антиевхаристийни доводи, проличава неговата мъдрост, бистрота на ума, диалектичката му вещина, миротворното му разположение, гносеологичността и сетивността му към отеческото учение, дълбокото познаване на православното литургично предание, заради което той се подвизавал в мъки и изтощение, проповядвайки с живот и слово любовната саможертвеност и обожавашото участие в най-великото тайнство – светата Евхаристия.

Докладът е изнесен на 9 септември 2010 г. в зала 1 на фестивалния и конгресен център – Варна, по време на богословската конференция „Исихастката традиция и съвременния църковен живот“, и се публикува в сайта на катедралния храм „Света Неделя“, гр. София с устното съгласие на автора ѝ.

Снимка: <http://www.idimelon.gr>